

Hyvinvoinnin ja itsetuntemuksen tukemista kirjallisuusterapeuttisin menetelmin

---

POMM1130, kevät 2022

Merja Kauppinen, kirjallisuusterapiaohjaaja

"Kato, sulla on siinä se elämä, mistä näyttää? Onks hyvä elämä, voisko olla parempi. Voisko sitä fiksata vähän? Kato, aina on parantamisen varaa, vai mitä, turhaa tuskaa ja murhetta. Mitä jos vietäis verstaalle koko homma. Se on jotenkin kassellaan, jotenkin himmee, pelosta himmee. Mitä jos putsattais vähän noita sun elämäsi päiviä? Pieni pintaremontti ei taida ihan riittää, sen verran kertynyt elämäkokemusta, sen verran seinämiin pinttynyt turhaa faktaa ja suuloja."

Anja Erämaja

Sanamaistiaiset

Lausu seuraava Kirsi Kunnaksen runo ainakin 2 eri tavalla:
mietiskellen, raivokkaasti, uteliaasti, iloisesti, ihmetellen..

Herra Pii Poo

Herra Pii Poo
oli taikuri.
Hän huusi: hii hoo!
ja maata potkaisi
ja taikoi:
rusinoita
mansikoita
omenoita
perunoita
porkkanoita
prinsessoita
makkaroita,

siis
herra Pii Poo
oli noita.

Kerran
herra Pii Poo
kulki Espalla.
Hän huusi: hii hoo!
ja maata potkaisi
ja sitten vespalla
hän ajeli.
Se oli herra Pii Poon
suuri erehdys.
Näes, noidan mahti
ei pysty koneisiin
ei moottoriin
ei mutteriin
ei polkimiin
ei vaihteisiin
ei kytkimiin

kerta kaikkiaan:
koneella on koneen
tahti.

No niin,
herra Pii Poo
ajoi asemalle.
Hän huusi: hii hoo!
ja vespaa polkaisi
ja jäi junan alle.

Kuolen,
huusi Pii Poo,
liian aikaisin!
Hän huusi: hii hoo!
ja kuoli myöhemmin.

Miltä loru maistui?

Lukuteatteriversiona
pienryhmässä..

- Kirsi Kunnas, Tiitiäisen satupuu

Työpajan kulku

1. Maistiaisia kirjallisuusterapeuttisista menetelmistä, 55 min

TAUKO, 5 min

1. Mikä kirjallisuusterapia?, 15 min
2. Kirjallisuusterapeuttiset lähestymistavat koulussa ja opetuksessa, 35 min

TAUKO, 5 min

1. Esimerkkejä ja ideointia perusopetukseen, 40 min

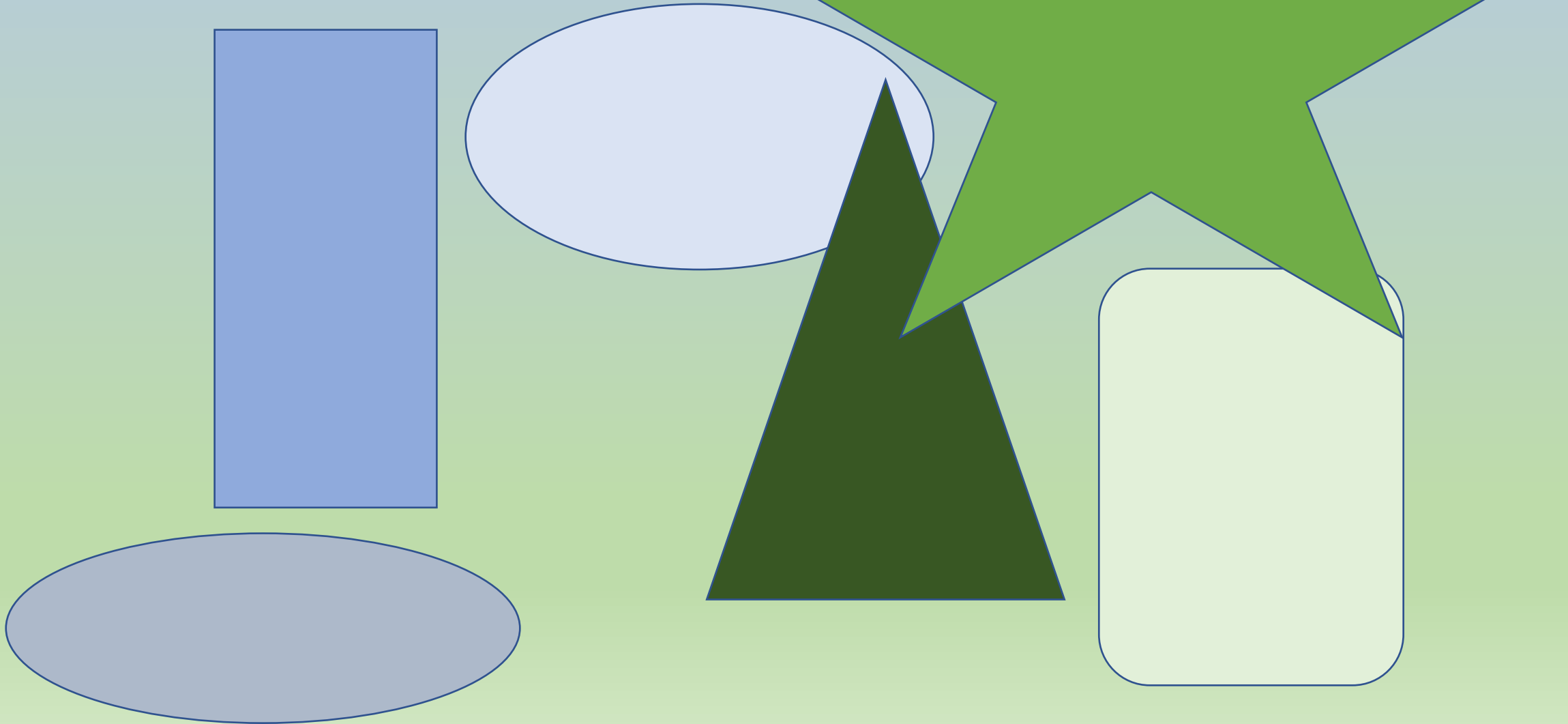
PÄÄTTYY NOIN 14.45

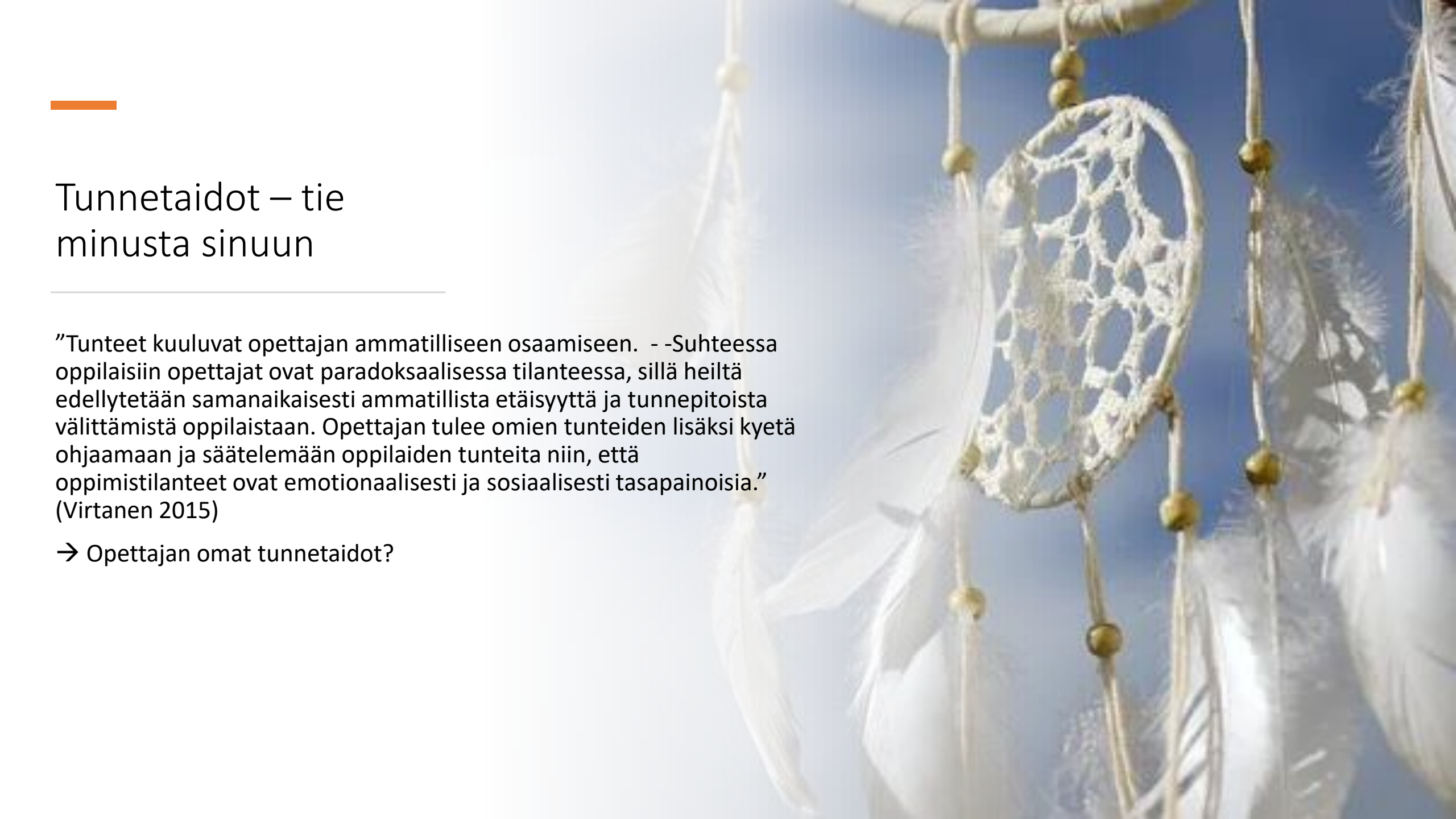

Oma merkityksellinen runo

- Valitse kuvapankista <https://pixabay.com/fi/> hakusanalla 'maisema' jokin kuva runollesi pariaksi.
- Näytä kuva ja lue runosi. Esittele kuvan kautta runosi valinnan perustelut. (2 ryhmää)
- Keskustellaan hetki kunkin kuvan & runon herättämistä ajatuksista: Mihin konkreettiseen tilanteeseen runo juuri sinulla kiinnittyy?
- Pysähdytään harjoituksen jälkeen & kirjoitetaan kokemuksesta esim. listaamalla tunnelmia, joita runoista nousee mieleesi.
- Jaetaan tunnelmat pienryhmissä (6–7 pienryhmää).

Mikä kirjallisuusterapia? Jaetaan
ennakkokäsityksiä..

Tunnetaidot – tie minusta sinuun

”Tunteet kuuluvat opettajan ammatilliseen osaamiseen. - -Suhteessa oppilaisiin opettajat ovat paradoksaalisessa tilanteessa, sillä heiltä edellytetään samanaikaisesti ammatillista etäisyyttä ja tunnepitoista välittämistä oppilaistaan. Opettajan tulee omien tunteiden lisäksi kyetä ohjaamaan ja säätelemään oppilaiden tunteita niin, että oppimistilanteet ovat emotionaalisesti ja sosiaalisesti tasapainoisia.”
(Virtanen 2015)

→ Opettajan omat tunnetaidot?

Opettajien tunneälytesti EKK (Virtanen 2015)

1 Omien tunteiden tiedostaminen	Emotionaalinen itsetietoisuus Itsetuntemus Itseluottamus
2 Omien tunteiden hallinta	Itsekontrolli Luotettavuus Sopeutumiskyky Suorituskyky Aloitteellisuus Optimismi
3 Sosiaalinen tietoisuus	Empaattisuus Organisaatiotuntemus Palveluallttius
4 Sosiaalinen kyvykkyys	Kannustavuus Vaikutusvalta Kyky kehittää toisia Kyky käynnistää muutoksia Taito hallita konflikteja Ryhmä- ja yhteistyötaidot

Oppilaiden itsetuntemuksen kehittäminen:
"Kaikilla on oikeus luovaan itsensä
toteuttamiseen" (Uusikylä 2012)

Luova persoonallisuus:

- Rohkeus & riippumattomuus
- Kyky kohdata vihamielisyyttä ja ottaa älyllisiä riskejä
- Kestävyys
- Uteliaisuus
- Avoimuus
- Muutoskyky
- Kyky syventyä asioihin
- Kurinalaisuus työssä
- Sisäinen motivaatio
- Kyky keskittyä tehtäviin
- Hengen vapaus
- Kyky seurata omia sääntöjä
- Halu kilpailla ja ylittää esteet

Itseilmaisuus ja
taidelähtöisyys
inhimillisen kasvun ja
hyvinvoinnin
tukemisessa

Taiteilija Ai Weiwei: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008494099.html?share=557ed5d45e9be13eaa83e50ed8cf8ec6>

- Taide on yhtä elintärkeää kuin uskonto ja tiede.
- Taide pystyisi muokkaamaan ihmisen itsetuntemusta ja rakentamaan identiteettiä, mutta nyt siitä on tullut viihdettä (taustalla viihdebisnes ja voitontavoittelu).
- Taiteesta puuttuu 'henkisyys', ja siitä unohtuvat helposti **yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus, alueellinen eriarvoisuus, heikempien hyväksikäyttö ja luonnonvarojen riistäminen.**
- Taide voi kehittyä mielekkääseen ja palkitsevaan suuntaan vain silloin, kun se **luo uusia tapoja tarkastella ihmisyyttä (sis. moraalin).**

Kirjallisuustera
peuttiset
menetelmät!

Opettajan oman lukijuuden merkityksellisyys

- Koulussa näkyy vahvana akateeminen lähestymistapa lukemiseen ja kirjoittamiseen (ks. Kauppinen & Aerila 2019a, b), esim. tekstin faktojen hakeminen ja yhdistely, mallin mukainen tekstin tulkinta ja tuottaminen.
- Opettajan oma lukijuus on yhteydessä oppilaiden lukijuuteen (Kauppinen & Aerila 2019b).
- Opettajalla on koulutustaustansa perusteella kokemus akateemisesta lähestymistavasta teksteihin, mutta miten paljon hänellä kokemusta **ilmaisullisesta ja elämyksellisestä** lukemisesta ja kirjoittamisesta?

Eläytyvä lukeminen ja sanojen merkityksellisyys – kirjallisuusterapeuttinen lähestymistapa hyvinvointiin ja itsetuntemukseen

- **Kirjallisuusterapia** = tekstien käyttöä terapeuttisiin tarkoituksiin ryhmän tukemana; perustuu vertaisvuorovaikutukseen (McCarty Hynes & Hynes-Berry 2012)
- Mitä 'terapeuttiset tarkoitukset' voivat olla?
  - mielen hyvinvointi, itsetuntemuksen lisääminen, minuuden tukeminen, elämänhallinta
- Luetaan yhdessä joko valmiita tai itse laadittuja tekstejä ja keskustellaan ohjatusti niiden herättämistä tunteista ja ajatuksista. Peilataan heräteltyjä merkityksiä itseen ja omaan elämään.
- Ajatusten ja tunteiden herättelyssä käytetään apuna taidetta ja toiminnallisia menetelmiä.
- Muistot, aistit, unet, vaistot, ryhmässä tuotetut kokemukset, taidekokemukset ja luontokokemukset yksilön, ryhmän ja yhteisön **voimavarana** (positiivinen pedagogiikka).

Miten tekstit* hoitavat mieltä?

- 1) Tekstien äärellä syntyy monenlaista vuorovaikutusta:
  - tekstin ja lukijan välille
  - tekstin ja kirjoittajan välille
  - saman tekstin lukijoiden välille
  - tekstien lukijoiden ja kirjoittajien välille.
- 2) Mahdollisuus lähestyä kokemuksia ja tunteita etäännytetysti, tekstien välityksellä. Mahdollisuus tavoittaa sekä omia että muiden kokemuksia ja tunteita taidemenetelmien avulla (mediated meaning making).
- 3) Oman sisäisen maailman näkyväksi tekeminen ja merkityksellistäminen: Yksilö antaa tekstille merkityksiä omasta sisäisestä maailmastaan käsin. Ryhmä toimii peilinä yksilön antamille merkityksille.
- 4) Ryhmä synnyttää yhdessä monenlaisia näkökulmia ja lähestymistapoja teksteihin & niiden kantamiin ilmiöihin → yhteisö toimii yksilön henkisenä voimavarana (kannattelee, hoitaa, tukee, lohduttaa).

→ yhteisöllisen, eläytyvän lukemisen vahvuus

*huom. laaja tekstikäsitys

Kite-menetelmät oppimisen konteksteissa

Opiskelutilanteissa ja -yhteisöissä kite-menetelmät eivät ole terapiaa mutta **voivat toimia terapeuttisesti**. Oppimisympäristö mahdollistaa tällöin yksilön voimaantumisen, esim. vuorovaikutteisen, taidelähtöisen työskentelyn avulla.

Etsitään kirjallisuuslähtöisen toiminnan ja itseilmaisun menetelmiä, jotka kannattelevat yksilöitä ja tuovat oppimisen ja onnistumisen iloa.

(Åhlgren 2019)

Hyvinvointi, eheytyminen, esteettiset kokemukset ja vuorovaikutus kokemusten jäsentämisessä näkyvät vahvasti kaikkien koulutusasteiden (opetus)suunnitelmissa:

VASU 2018

Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan **aiemman elämäkokemuksensa**, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda **luottamuksellinen suhde lapseen**. - - Yhtä tärkeää on **tuntea jokainen lapsi** ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä.

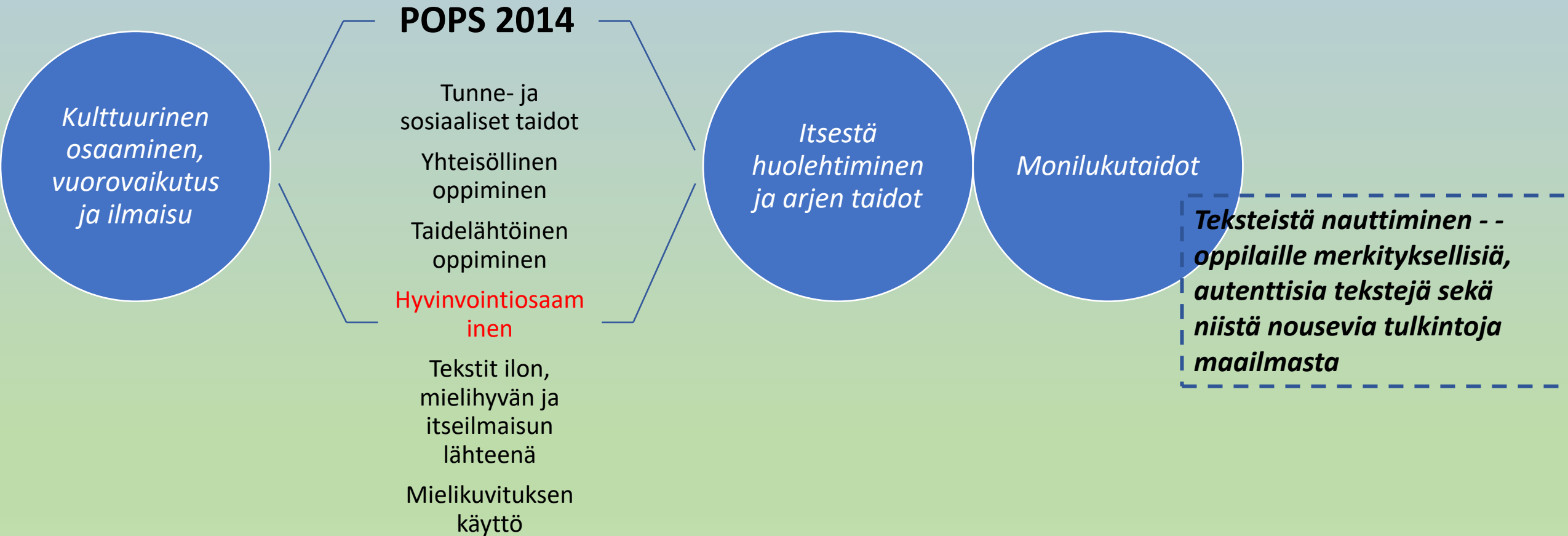
Jokaisella lapsella on **oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi** omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen: Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee **tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon** sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista.

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä **rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti**. - - Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan.

Kirjallisuudenopetuksen mahdollisuudet perusopetuksessa (POPS2014) osana laaja-alaista osaamista → kirjallisuuskasvatus

LOPS 2019, laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija rakentaa identiteettiään tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan sekä syventämällä osaamistaan lisääntyvän **itsetuntemuksen** pohjalta. - - Opiskelija ymmärtää terveyden ja terveellisten elämäntapojen merkityksen sekä **vaalii fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyään ja hyvinvointiaan**. Opiskelija omaksuu **hyvinvointiaan tukevia ja iloa tuottavia toimintatapoja** sekä tunnistaa niitä edistäviä yhteisöjä.

Vuorovaikutusosaaminen

Hyvän vuorovaikutuksen lähtökohta on **myötätunto**, joka mahdollistaa merkityksellisyyden kokemisen. Opiskelija saa kokea kuuluvansa lukioyhteisöön, ja hän **tulee kuulluksi omana itsenään**. Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan tunnistamalla, käsittelemällä ja säätelemällä tunteitaan. Hän oppii myös kuuntelemaan, kunnioittamaan ja ennakoimaan toisten tunteita ja näkemyksiä sekä niiden ilmaisuja. Hän oppii **käyttämään tunteita voimavarana vuorovaikutuksessa**.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kokemukset ihmisiin ja luontoon kohdistuvasta **huolenpidosta** vahvistavat luottamusta siihen, että arkisilla hyvillä teoilla on vaikutusta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

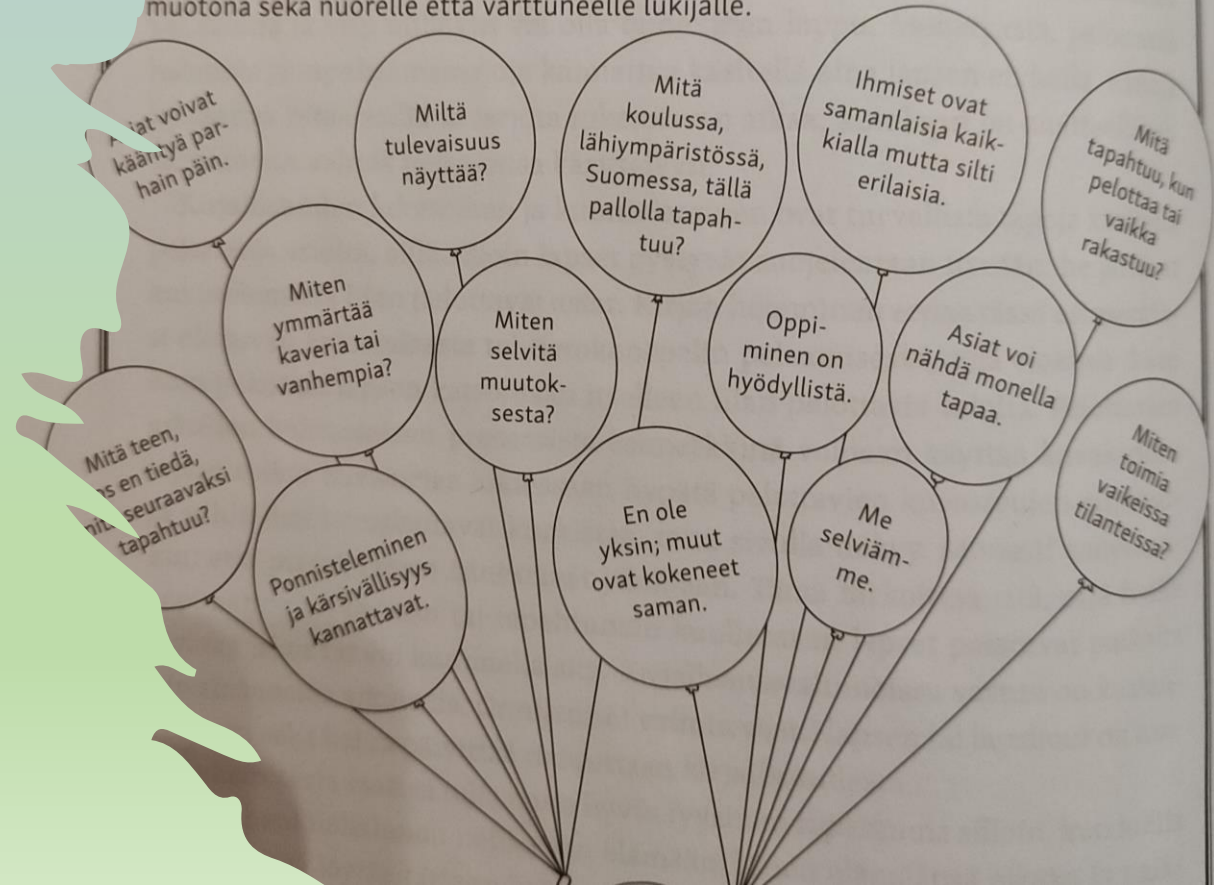
Opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä lukioyhteisön ja yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa **erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään**.

“Kirjallisuuden lukemisella on merkitystä” – hyvinvoinnin monet ulottuvuudet läsnä

Aerila & Kauppinen, Sytytä lukukipinä (2019)

KIRJALLISUUDEN LUKEMISELLA ON MERKITYSTÄ

...isen kirjallisuuden lukemisen hyödyt jäävät joskus piiloon, sillä on vaikea pääs-
...än lukijan ajatuksiin ja siihen, miten ne vaikuttavat hänen toimintaansa ja
...sa. Yksilön kehityksen ja kasvatuksen asiat näkyvät ylipäänsä harvoin pi-
...iksi joillekin kasvattajille voi olla vaikeaa nähdä fiktiivisen kirjallisuuden
...ödyllisenä, itsearvoisena toimintana. Kuitenkin lapsilla fiktion tuotta-
...na tuottava tietönäkökulma ovat monesti yhtä: kirjallisuus kertoo heille yhteis-
...sta ja yhteisöistä ja niissä pärjäämisestä. Fiktiivinen kirjallisuus voi kirjallisu-
...onna Meretojan (2016) mukaan toimia eettisen tutkimisen ja kysymisen
...muotona sekä nuorelle että varttuneelle lukijalle.

Tekstit yhteisön voimavarana

Amanda Gorman 20.1.2021 /
<https://edition.cnn.com/2021/01/20/politics/amanda-gorman-inaugural-poem-transcript/index.html>

“We seek harm to none and
harmony for all

Let the globe, if nothing else, say
this is true:

That even as we grieved, we grew

That even as we hurt, we hoped

That even as we tired, we tried

That we'll forever be tied together,
victorious

Not because we will never again
know defeat

but because we will never again
sow division

Scripture tells us to envision
that everyone shall sit under their
own vine and fig tree

And no one shall make them
afraid

If we're to live up to our own time

Then victory won't lie in the blade

But in all the bridges we've made

That is the promise to glade

The hill we climb

If only we dare

It's because being American is
more than a pride we inherit,

it's the past we step into

and how we repair it”

Lavarunous
(spoken word)

Työstetään ilmastouutisoinnin mukanaan tuomia tunteita ja herätetään ilmastotoivoa luovan kirjoittamisen ja kirjallisuusterapian menetelmien avulla

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

*Mediasisältöihin eläytyminen draaman, kuvallisen työskentelyn ja kirjoittamisen avulla
Tunnekokemusten työstäminen roolinoton ja ongelmanratkaisun avulla; VR-ympäristö
Luokkahuoneinterventiot*

**Environmental Storytelling
Ilmastoahdistuksesta ilmastotoivoon**

POMM1130 Monialainen oppimiskokonaisuus koulussa tai sen ulkopuolella (5 op)

Merja Kauppinen, Mari Hankala, Anna-Leena Kähkönen & TOVE-tiimi

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Anne-Maija Aalto, Mistä valo pääsee sisään (2020)

Kestävyysteemaan eläytyminen kirjallisuuslähtöisen, dialogisen työskentelyn kautta

1. Rauhoittuminen, rentoutuminen
2. Luetaan tekstikatkelma ääneen

Kestävyysteemaan eläytyminen kirjallisuuslähtöisen, dialogisen työskentelyn kautta

3. “Sinulla on 5 minuuttia akunkestoä läppärissäsä / aikaa laatia paperille viesti läheisillesi siitä, mitä koet ja ajattelet ollessasi Tokion tulva-alueella.” 10 min
4. Luetaan viestit pienryhmissä.
5. Mitä ajatuksia, tunteita äskeinen harjoitus sinussa herätti? Kirjoita niistä noin 5 min.

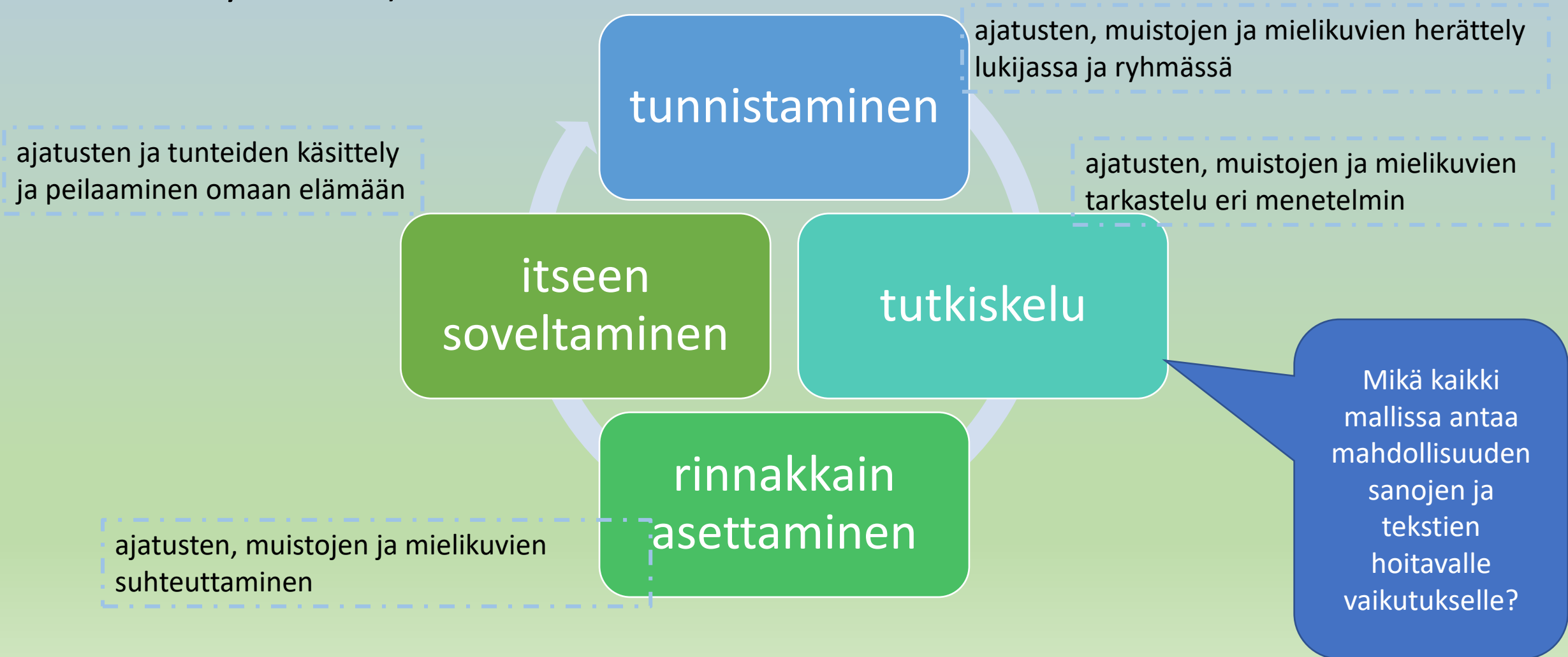

Kestävyysteemaan eläytyminen kirjallisuuslähtöisen, dialogisen työskentelyn kautta

5. Etsi maisemakuva, jolla tuot koko ryhmälle esiin jotakin sellaista, mitä oivalsit, saavutit, tavoitit äskeisessä harjoituksessa. Esim. <https://pixabay.com/fi/images/search>

Vuorovaikutteinen, taidelähtöinen kirjallisuusterapeuttinen malli (McCarty Hynes & Hynes-Berry 2012)

Vuorovaikutteinen, taidelähtöinen kirjallisuusterapeuttinen malli (McCarty Hynes & Hynes-Berry 2012)

Huom. Kite-toiminnan keskiössä on **lukija-kokija!**
Vrt. fiktiivisen tekstin analysointi ja tulkinta koulun kirjallisuudenopetuksessa kiinnittyy aina **tekstiin**.

Eläytyvä lukeminen

aesthetic stance >< factual perspective) (Rosenblatt 1984, 2006)

- Tunnepohjaisuus vs. faktuaalisuus kirjallisuuden kohtaamisessa
- Henkilökohtainen tekstin kokemisen prosessi: muistot, mielikuvat, tapahtumat, unet ym. yksilön sisäinen elämismaailma ja mielikuviutus
- Välitön kokemus esiin & ilmaistuksi: konfliktit, jännitteet, mielihyvä, assosiaatiot
- Tekstien tarjoumat lukijalle → lukijan valinnat → omat, yksilölliset merkitykset tekstile
- Kunkin lukijan omia merkityksiä ja eläytyvää otetta kunnioitetaan, mm. omien ongelmien ja haasteiden projisointi tekstiin

Kieli & kielentäminen hyvinvoinnin keskiössä (McNicol 2018)

- Kieli on avain kokemukseen ja tunteisiin; toimii sekä ärsykkeenä että ilmaisun väylänä; poeettinen hämärä fiktiivisissä teksteissä.
  - Tekstiin eläytymisen vaiheet:
    1. Tunnistaminen ja projektio
    2. Katharsis
    3. Oivaltaminen
  - Tarinoiden voima (Frank 2003)

The stories that people hear shape the stories they tell about themselves.
  - Kieli toimii siltana yksilöiden välillä: yhteisöllinen lukeminen & ryhmän vuorovaikutus (ryhmätilanne, ryhmä lukemiseen innostajana, kirjallisuus luomassa ryhmäkokemuksia).
  - Luova, terapeutin kirjoittaminen antaa hahmon (kokonaisuuden, merkityksen) yksilön mielenmaisemalle, kanavoi ja säätelee kokemuksia ja tunteita.
- Tekstien hoitava vaikutus.

Yhdeksänvuotiaat lukijoina: tekstimieltymykset ja tarinoihin eläytyminen (Appleyard 1991)

- Sarjakirjat: sankarit, maailma lapsen silmin, toiminta ja seikkailu; tarinat jäsentyneitä (toistuvat juonirakenteet) ja yksinkertaisempia kuin reaalimailma; niihin helppo päästä mukaan ja osalliseksi (Appleyard)
- Mielikuvitus, vaihtoehtoiset maailmat ja niissä selviytyminen
- Tarinoiden muuntelu, uudelleenkerrota, ajan- ja paikanvaihdokset
- Hyvikset ja pahikset tyyppipiirteineen
- Henkilöiden toiminta ja kyky ratkaista ongelmia pikemmin kuin heidän sisäinen maailmansa
- Myös tietoa maailmasta, jossa elämme (luonto, ihmisen saavutukset, kuinka asiat toimivat) vrt. lapsen kehitysikä

Lukutaito ja hyvinvointi (Leino ym. 2017)

- Lukutaidon, -mieltymysten ja –harrastuksen variaatio jo laaja (vrt. 4.-luokkalaisten PIRLS-tutkimus 2016) – tulkintataidoissa parantamista, tietotekstit paremmin hallussa kuin fiktio
- Neljännes oppilaista pitää lukemisesta ”vain vähän”, sitoutuminen lukutaidon opetukseen vähäistä (2/5 hyvin sitoutuneita); Kouluun kuulumisen ja kiusaamisen kokemukset vahvassa yhteydessä osaamiseen

<https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujensivut/2017/PIRLS%202016%20RAPORTTI.pdf>

*Myytit, sadut ja
fantasia ovat
tutkimusretki hengen
maailmaan
ja identiteettiin*

POLKU –hanke, helmikuussa 2021

Pirkko Ilmanen

FM / kirjastopedagogi,

**kirjallisuusterapia- ja lasten tunnetaito-
ohjaaja**

Tekstien laatiminen itsehoidollisissa tarkoituksissa / autofiktio

Sarjakuva-arvostelu | Sarjakuvatarina suvusta ja sen elämästä vaatii lukijaa pysähtymään ja paneutumaan HS 22.3.2021

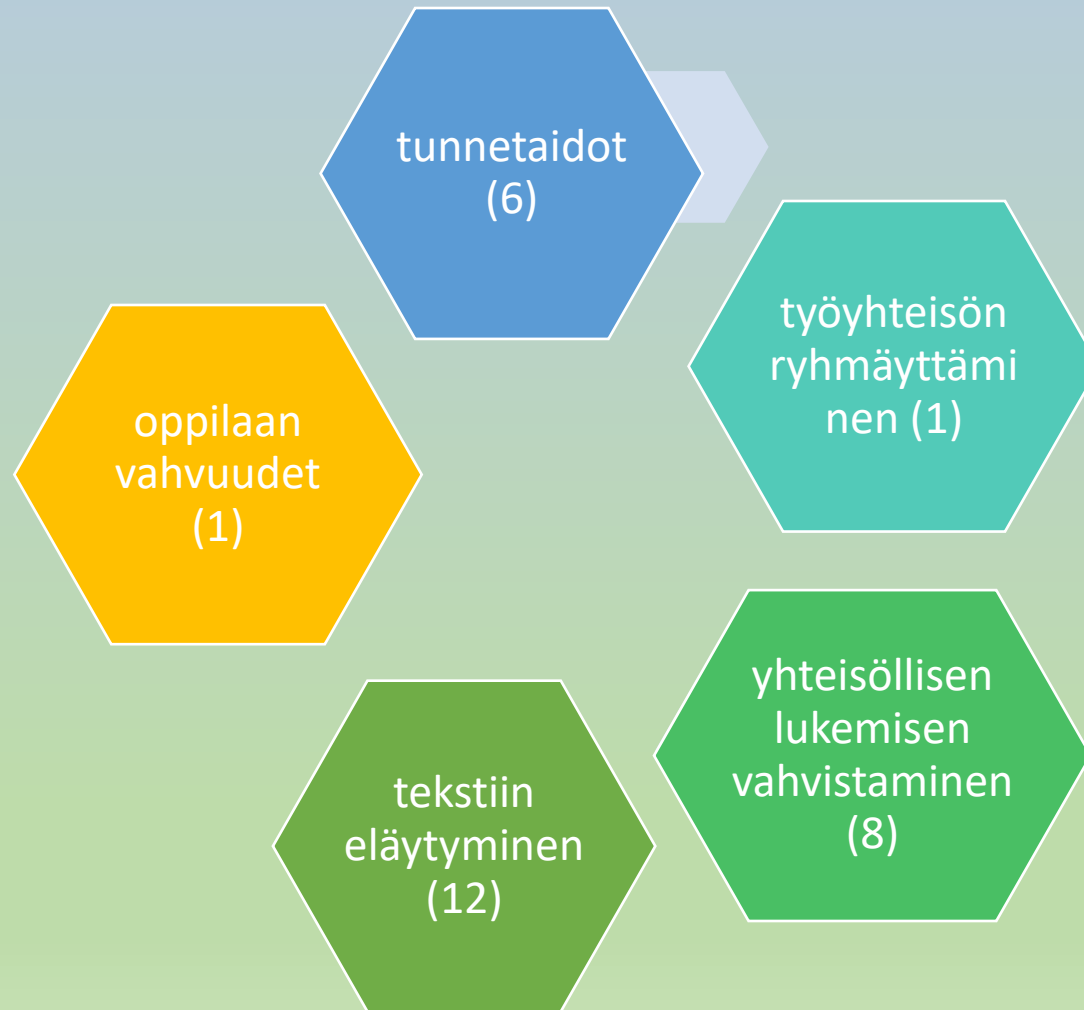
Merkitykselliset tekstit oppimis- ja kasvuyhteisöissä

– satoa opettajien täydennyskoulutuksesta

- Kirjallisuuslähtöisiä, itseilmaisullisia oppimiskokonaisuuksia vierauden karkottamiseen, yhteyden löytämiseen, moninaisuuden vaalimiseen

→ Kokeiluja ja menetelmiä tulossa keväällä 2022 POLKU-täydennyskoulutuksen kotisivuille <https://sites.utu.fi/polku-taydennyskoulutus/>

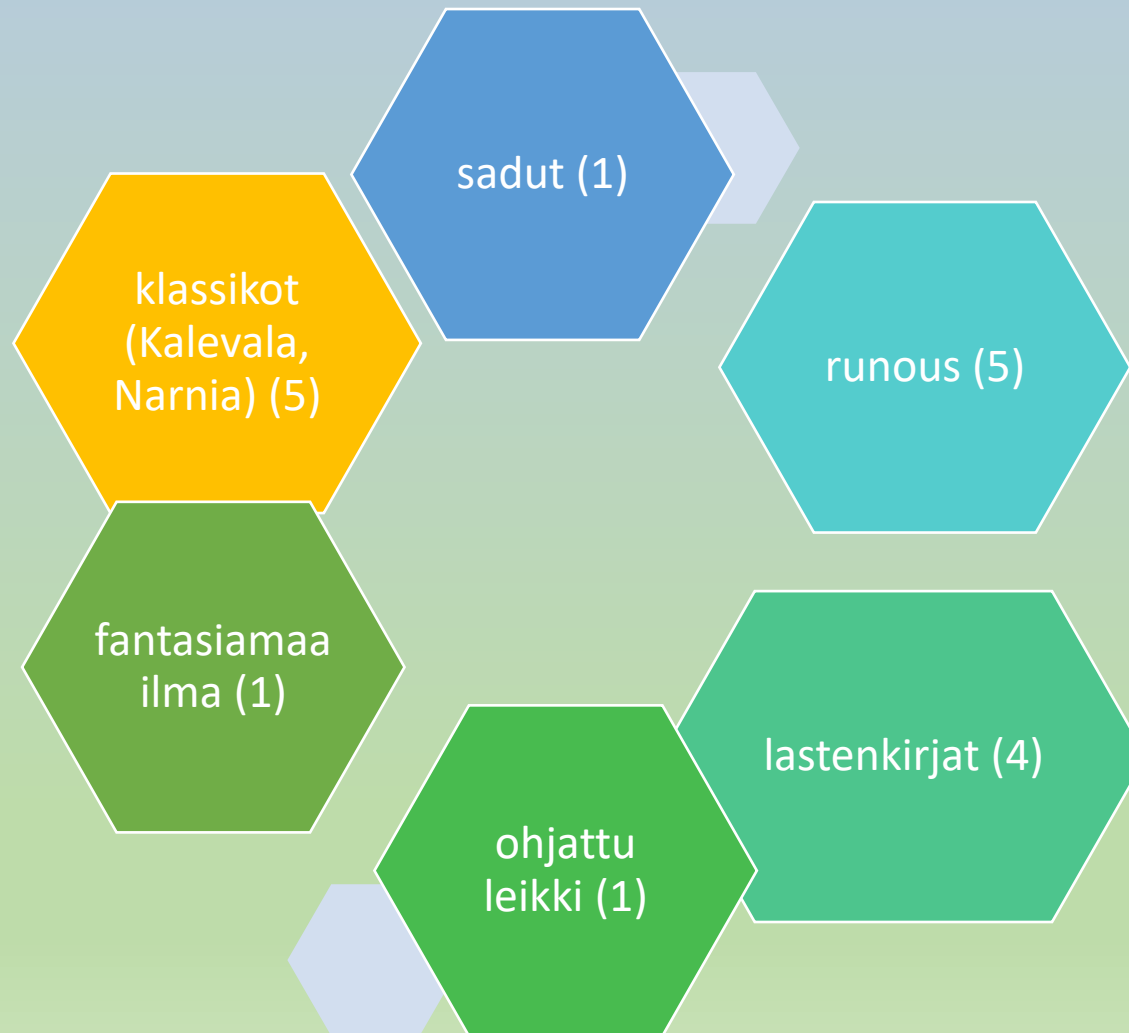
Mihin opetuskokeilut kohdentuivat?

Millaisin menetelmin?

Millaisia tekstejä käytettiin?

Mitä hyödynnettiin?

Opettajien kommentteja kitemenetelmistä: tavoitteita, tuloksia & mottoja

- ”lapsi saataisiin kertomaan ja kuvailemaan asioita”
- draaman mahdollisuudet opetuskäytössä, havainnot vuorovaikutuksesta, tilan haltuunotosta
- ”hyvä että joutuu oikeasti pohtimaan mitä uudessa työssä [työyhteisö] tavoittelee”
- mahdoton muuttuu illyriassa [uusi maailma] mahdolliseksi, pohjaton mielikuvituksen lähde
- humans as holistic creatures
- pakopelihuone: ”lukemattomat kirjat, kaltoin kohdellut klassikot”
- symbolit käyttöön, herättävät & vahvistavat mielikuvia (vahvuusviitta, päivän tähti)
- Kalevala = runsaudensarvi kiten näkökulmasta
- ”kaikilla pöydän esineillä on jokin merkitys” (tehtävä)
- ”runojen takana on paljon asiaa”
- ”jos kuunteli itseään, toiset saattoivat suuttua” (Pelätin ja rastas -kirja)

Esimerkkejä
kirjallisuuslähtöisistä,
itseilmaisullisista
oppimiskokonaisuuksista

Lapset vaikeiden tunteiden äärellä Vuorovaikutuksellista satuterapiaa (Sutinen 2011)

- Satu ja sitä seuraava leikki:
  - Satu etenee lapsen tasolla ja ymmärtämiskyvyn rajoissa
  - Samastuminen sankariin → identiteetin rakentaminen
  - Satu puhuu tunteiden kielellä → tunteet näkyviksi
  - Tunteiden käsittely samastumisen, mielikuvitusmaailman, vertauskuvien ja symbolisen etäisyyden avulla → leikkimällä lapsi ulkoistaa vaikeita tunteitaan
  - Satujen toimiminen lapselle turvana ja lohtuna; omien mielen liikkeiden ulkoistaminen satuun (esim. aggressioiden hallinta)
  - Sadun kautta yhteys toisilta suojautuvaan lapseen; kontakti, virittäytyminen lapsen tasolle, leikkisä asenne ja korjaavien kokemusten tarjoaminen
- Terapeuttisia vaikutuksia: järjestystä mielen kaaokseen, negatiivisten tunteiden käsittely, mielikuvat selviytymisestä (toivon fantasiat ja mielikuvat)

Satu kantaa lasta – Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1
ja Tarina tukee lasta – Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2 (Silja Mäki & Pirkko Arvola)

@TARU_2019

Miten runoja lasten kanssa?

- + lyhyitä tekstejä, kielen kuvallisuus (konkretia)
- mieliruno / omaa tulkintaa

https://www.lastenkulttuuri.fi/materiaalit/metodit/metodit/?show_category=all#list

www.parnet.fi/~finra/Kielikukko/Kielikukko%203%202017%20www.pdf

<http://www.runokone.com/runokone/runokone.php>

Karvonen & Rikkola: Lukuleikkitaikoja

Runon eläytyvä lukeminen – pedagogiset sovellukset

Mitkä tuntemisen, ajattelun ja toimimisen tavat ovat hyväksytyjä ja ”oikeita”? Mitkä aiheet, kokemukset ja tunteet ovat yhteisössä (kodeissa, päiväkodissa, yhteiskunnassa) sallittuja, mitkä epäsuotavia – jopa kiellettyjä?

Timanttiruno (ks. malli)

Epäsuotavat, kielletyt aiheet, kokemukset, tunteet lastenkirjallisuudessa

Kasvattajan reflektointi: omat tunnetaidot ja kriittinen (media)lukutaito

- Miten kohtaan ja käsittelen kokemuksiani ja tunteitani? Millaisia tunteita minun on vaikea sietää, tunnistaa ja kohdata? Millaisia urautuneita (stereotyyppisiä) käsityksiä minulla on?
- Miten tunnistan erityyppisten tekstien arvomaailmaa ja niihin rakentuneita ideologioita?

→ Kasvattajan valta ja vallan käyttö

→ Vastuullinen pedagogiikka: Miten hyödynnän em. osaamista työssäni?

Esim. Huviksi ja haitaksi, s. 63 ”Jos vaikka puukon taikka sakset - -”

Kirjallisuuden ideologisuudesta ja sen tunnistamisen tärkeydestä

- Kirjallisuutta kannattaa tarkastella mediatuotteena, joka rakentaa ja ylläpitää ideologioita
- Kantaa mukanaan aikakaudelle ominaisia arvoja ja normeja
- Reynolds 2007: Kirjallisuus on paradoksaalinen kulttuurinen paikka, sillä se kantaa mukanaan sekä perinteisiä kasvatuksellisia merkityksiä yhtä hyvin kuin radikaaleja ja vallankumouksellisia asioita.
- Intersektionaalisuus: sosiaalisen kategorioinnin näkyväksi tekeminen sensitiivisissä aihepiireissä (etnisyys, kansalaisuus, kieli, sukupuoli, kyvykkyys, ikä)
  - Toisin kuvantaminen = vallitsevia tarkastelun- ja puheen tapoja vasten esittäminen
  - Voi haastaa tavallisena ja normaalina pidettyjä valtarakennelmia
- Esim. monikulttuurisuus haasteellinen aihe yhteiskunnallisten jännitteiden takia (Pesonen 2017); huumori ja parodia tarjoavat keinon purkaa sitä Tatussa ja Patussa; erilaiset rajojen ylitykset esim. sumalaiskansallisessa päätöksessä
- Fiktio erityisyys: haastavat ymmärryksemme ja ajattelumme; lastekirjat voivat tarjota kriittisiä, jopa outoja, vaihtoehtoja tarkastella todellisuutta (Reynolds 2007)

Epäsuotavat, kielletyt aiheet, kokemukset, tunteet lastenkirjallisuudessa

Kasvattajan reflektointi: omat tunnetaidot ja kriittinen (media)lukutaito

- Miten kohtaan ja käsittelen kokemuksiani ja tunteitani? Millaisia tunteita minun on vaikea sietää, tunnistaa ja kohdata? Millaisia urautuneita (stereotyyppisiä) käsityksiä minulla on?
- Miten tunnistan erityyppisten tekstien arvomaailmaa ja niihin rakentuneita ideologioita?

→ Kasvattajan valta ja vallan käyttö

→ Vastuullinen pedagogiikka: Miten hyödynnän em. osaamista työssäni?

LASTEN HUUMORI <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/298542>

iPadien digisovelluksia kirjallisuuslähtöiseen työskentelyyn

Garageband (äänimaisema, musisointi)

Sanelin (sadutus)

Dictate (sadutus)

Puppet Pals (animaatiot, tekstin elävöittäminen)

Hopscotch (koodaus)

iMovie (elokuvan valmistaminen ja editointi; traileri)

QR reader (koodit)

Quiver (elävät värityskuvat)

Molla ABC (kirjainten opettelu)

Keynote (muistiinpanot)

Pages (muistiinpanot)

ToonTastic (animaatio)

Sock Puppets (animaatio)

BookCreator (oma kirja)

ShowMe (oma kirja)

Lue koiralle

Bingobaker

<https://peda.net/oppimateriaalit/ttl>

Muita e-resursseja:

Ääniä

<https://peda.net/oppimateriaalit/yhteisollinenaanimaisema>

<https://peda.net/virolahti/sol/atk-ohjeita/%C3%A4%C3%A4nitehosteita/i-lmala>

Kuvapankkeja

<https://www.kuulu.fi/blogi/parhaat-ilmaiset-kuvapankit/>

Kuunnelmia/kuunneltavia kirjoja

<http://www.satupaiva.fi/wp-content/uploads/2015/09/Satuja-saatavilla.pdf>

<https://www.kirjastokaikille.fi/>

<https://areena.yle.fi/radio/ohjelmat/30-272>

<https://www.celia.fi/palvelut/aanikirjat-yksityishenkiloille/>

<https://areena.yle.fi/radio/ohjelmat/draama>

"Tee itsellesi palvelos ja lue tämä kirja – se tekee elämästäsi paremman."

WORLDAL STAFFS

R.J. Palacio

WSOY

Inklusiivinen koulu – tunnekokemukset

- Laskeudutaan musiikin myötä rentouttavaan olotilaan.
- Suljetaan silmät ja eläydytään "Ihmeen" tarinaan.
- Otetaan esille kynä ja paperia tai jokin sähköisen kirjoittamisen alusta:
  1. Kirjoita Auggielle kirje tässä ja nyt, omana itsenäsi. → Luetaan 2 ryhmässä.
  2. Mieti, mikä asia/ilmiö on ollut omat kasvosi lapsuudessa tai nuoruudessa: Mikä on ollut sinulle itsellesi rujo, peiteltävä kohtasi? Kuvaa asiaa tai ilmiötä ja mieti, miten sen kanssa selvisit. → Kirjoitetaan asiasta 15 min vain itselle.
    - Olisitko voinut tehdä jotakin toisin, kun katsot asiaa taaksepäin nyt (nuoren) aikuisen silmin?
    - Mitä olet oman kasvokokemuksesi myötä oppinut itsestäsi, toisista ihmisistä, ympäristöstäsi, elämästä ylipäätään?
    - Laadi vielä lopuksi itsellesi jokin motto, joka koskee lapsuuden/nuoruuden kasvokokemustasi.
  3. Millaista oli kirjoittaa omista "kasvoista"? Mitä opit, havaitsit itsestäsi? Entä elämästä, ihmisistä ylipäätään?
Terapeuttinen lukeminen ja kirjoittaminen – miten voisit käyttää hyvinvoinnin edistämiseen luokassa / työyhteisössäsi / omassa elämässäsi?
  4. Etsi puun kuva, jolla kuvaat jotakin sellaista, mitä oivalsit, saavutit, tavoitit äskeisessä harjoituksessa. Esim. <https://pixabay.com/fi/images/search/puita/>

Toiveiden kollaasi

Kirjoittaminen on kuin leikkipuisto. Sitä ei rajoita arki, sillä ajatus saa vaeltaa vapaasti, aivoista käden kautta paperille. (Hattula & Svensson 2009.)

1. Kerää esineitä, jotka liittyvät toiveisiisi ja haaveisiisi. Käytä mielikuvitusta siinä, mikä symboliesine voisi kuvata toivettasi. Esim. itävä peruna uuden alkuna.
2. Asettele esineet kollaasiksi ja tallenna se kuvaksi.
3. Kirjoita lopuksi siitä, mistä esineet kertovat. Kirjoita toiveet ja haaveet tarinaksi, jossa elät niitä todeksi ja jossa ne ovat jo totta.

Palauta kuva ja tarina Moodleen. Jaetaan ne toisillemme työpajassa 2.

Vapaaehtoinen ennakkotehtävä työpajaan 2:

Minä suosikkikirjassani

Laadi kuvitus itsellesi tärkeään kirjaan. Piirrä/Tuo itsesi osaksi kuvitusta.
(Aerila & Kauppinen 2019)

Alkuper. kuva: Pixabay

Mitä kirjallisuusterapeuttinen lähestymistapa voisi tarkoittaa hyvinvointioppimisessa & itsetuntemuksen edistämisessä?

Fantasiaa, monenlaista itseilmaisua, lasten omia tekstejä, pelillistämistä, draamaharjoituksia

→ tekstien herättämät tunnekokemukset

→ ajatusten, muistojen, tunteiden, mielikuvien jakaminen ja jatkaminen

→ itselle uudet ja tuntemattomat, mahdolliset maailmat

Jatka..

- Minusta tuntuu kuin - -
- En olisi uskonut - -
- Jos olisin hyvä haltija, - -
- Tämän kite-johdattelun jälkeen - -
- Minä - -

Lähteet

Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. (2019). *Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn*. PS-kustannus.

Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. (2021). Varhaiskasvatuksen sanataide tuottaa iloa ja kehittää tunnetaitoja. *Onnimanni*, 2021(1), 25–27.

Kauppinen, M., & Aerila, J.-A. (2019). Luokanopettajat kirjallisuuskasvattajina. Teoksessa M. Murto (toim.), *Kiinni fiktion: kirjallisuuden tutkimuksesta ja opetuksesta* (s. 11–30). Äidinkielen opettajain liitto.

Virtanen, M. (2015). *Kuusi askelta tunnetaitajaksi. Emotionaalisen osaamisen kehittämismalli opettajalle*. PS-kustannus.

Åhlgren, T. (2019). Sanataide lasten ja nuorten hyvinvoinnin lähteenä. *Kirjallisuusterapia* 2/2019, 27–30.

Kiitos jakamisesta!

